

3. Shavir, P. A. (1984). *Psihologiya professionalnogo samoopredeleniya v ranney yunosti*. [Psychology of professional self-determination in early adolescence]. Moskva.

4. Sheremetova, G. P. *Sostoyanie problemy professionalnogo samoopredeleniya lichnosti v gumanitarnoy nauke*. [The state of the problem of professional self-determination of the individual in the humanities].

5. Dyachenko, M. I., Kandyibovich, L. A. (1976). *Psihologicheskie problemy gotovnosti k deyatelnosti*. [Psychological problems of readiness for activity]. Minsk.

6. Bobrovskaya, A. N. (2006). *Professionalnoe samoopredelenie starsheklassnikov v proektnoy deyatelnosti*. [Professional self-determination of high school students in project activity]. Volgograd.

7. Retiviyh, M. V. (1997). *Formirovanie u starsheklassnikov gotovnosti k professionalnomu samoopredeleniyu*. [Formation of high school students' readiness for professional self-determination]. Bryansk.

8. *Encyklopediya osvity* (2008). [Encyclopedia of Education]. Kyiv.

9. Vahromov, E. E. (2001). *Psihologicheskie kontseptsii razvitiya cheloveka. Teoriya samoaktualizatsii*. [Psychological concepts of human development. Self-actualization theory]. Moskva.

10. *Psihologicheskaya entsiklopediya*. (2003). [Psychological Encyclopedia]. Moskva.

11. Bandura, A. (1984). *Printsipyi sotsialnogo naucheniya*. [Principles of social learning]. Moskva.

12. Prima, R. M. (2010). *Teoretyko-metodychni zasady formuvannya profesiinoi mobilnosti maibutnoho fakhivtsia pochatkovoї osvity*. [Theoretical and methodological bases of formation of professional mobility of the future specialist of elementary education]. Odesa.

13. Maslow, A. H. (1970). *Motivation and personality*. [Motivation and personality]. New York.

14. Mihaylov, I. V. (1985). *Problemy professionalnoy zrelosti v trudah D. E. Syupera*. [Problems of professional maturity in the works of D. E. Siper].

15. Pryazhnikov, N. S. (1996). *Professionalnoe i lichnostnoe samoopredelenie*. [Professional and personal self-determination]. Moskva.

16. Super, D. E. (1983). *Synthetic: Or is it distillation*. [The personnel and guidance journal].

17. Zavalevskiy, Yu. I. (2011). *Pedahohichni tekhnologii pidhotovky konkurentospromozhnoho vchytelia*. [Pedagogical technologies of preparation of competitive teacher]. Chernivtsi.

18. *Psihologo-pedagogicheskiy slovar dlya uchiteley i rukovoditeley obscheobrazovatelnykh uchrezhdeniy*. (1998). [Psychological-pedagogical dictionary for teachers and heads of general education institutions]. Rostov-n/D.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ПРИМА Дмитро Анатолійович – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри соціальної роботи і педагогіки вищої школи Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.

Наукові інтереси: формування професійної позиції майбутнього вчителя початкової школи.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

PRIMA DMITRO ANATOLIYOVYCH – Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Lecturer in the Department of Social Work and Pedagogy of the Higher School, Lesya Ukrainka Eastern European National University.

Circle of scientific interests: formation of the professional position of the future elementary school teacher.

Стаття надійшла до редакції 06.10.2019 р.

УДК 37.377.330

DOI: 10.36550/2415-7988.2019.182.40

ГАРГАУН Наталія Миколаївна –

викладач іноземної мови

Вінницького коледжу Національного університету харчових технологій

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8480-2566>

e-mail: nuggargaun@gmail.com

РОЛЬ І МІСЦЕ ЕКОНОМІЧНОЇ КУЛЬТУРИ У СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Надзвичайно важливе місце в системі формування економічної культури займає професійна підготовка. На сучасному етапі розвитку країни, в умовах виклику, що постав перед нею після підписання угоди про асоціативне членство в Євросоюзі, перед професійною освітою постають принципово нові завдання. Це підготовка до ефективної професійної діяльності в умовах різкого скорочення державного сектору економіки, збільшення

сектору приватного капіталу, це подальший розвиток ринкових відносин в умовах все більш жорсткої конкуренції.

Формування економічних знань майбутніх спеціалістів реалізується через поєднання пізнавальних, теоретичних і практичних компонентів навчання. Пізнавальні компоненти створюють не тільки систему фінансових, технологічних, технічних, економічних і правових знань, а й визначають внутрішню культуру молоді, формують її готовність до свідомої

гармонізації стосунків «Людина – суспільство – природа – економіка». До теоретичних компонентів навчання належить світогляд і вміння творчо мислити, які створюють підґрунтя економічно доцільних і водночас соціально відповідальних рішень, дослідницьких навичок; практичних умінь.

Практичні компоненти економічно освіченої людини становлять мотивації та вміння постійно підвищувати компетентність і практично використовувати нові знання для вдосконалення та розвитку технічного, технологічного, фінансового, соціально-економічного, правового та іншого забезпечення організаційно-економічних і управлінських процесів, а також розвивати особистісний і колективний потенціал економічної діяльності на засадах соціального партнерства і соціальної відповідальності [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливе місце у розробці нашої проблеми належить таким видатним теоретикам і практикакам у сфері освіти, психології, соціології та економіки, як Л. І. Абалкін, А. Ф. Аменд, С. Я. Батишев, А. П. Беляєва, В. П. Беспалько, А. Бухвалов, Г. І. Батурина, П. Я. Гальперин, Е. Ф. Зеєр, І. А. Зязю, І. Я. Лернер, А. С. Макаренко, Н. Г. Ничкало, К. С. Павлищев, В. М. Полонський, Н. А. Селезнєва, І. М. Стариков, Н. Ф. Талізїна, М. М. Поташник, В. В. Рибалка, В. С. Цетлін та ін.

Мета статті – дослідити роль і місце економічної культури у системі професійно-технічної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Формуванню економічної культури, як і загальної культури в цілому, сприяє той фактор, що професійна освіта має можливості для виконання, зокрема, таких важливих функцій, як соціокультурна, розвивальна (задоволення і розвиток духовних запитів особистості, створення умов для її постійного творчого зростання); загальноосвітня, компенсуюча (усунення недоліків у базовій освіті, її доповнення новою інформацією, що з'являється в умовах інформаційно-технологічної революції); адаптивна (гнучка професійна підготовка, перепідготовка й підвищення кваліфікації з метою оновлення професійного досвіду, здобуття іншого фаху в умовах постійних змін на виробництві, розвитку теле- та радіокомунікацій, комп'ютерного доступу до інформаційних банків даних тощо); економічна (задоволення потреб держави, регіонів, різних галузей промисловості, сільського господарства і сфери послуг у конкурентоспроможних фахівцях, підготовлених до впровадження новітніх технологій, техніки та ін.). На відміну від навчання в школі, навчально-виробничий процес у професійному коледжі орієнтований

на подальший розвиток творчого потенціалу студентів. Навчання у коледжі створює мотиваційну основу для цілеспрямованого формування світогляду, самоактуалізації, самоменеджменту, реалізації свого внутрішнього потенціалу. Студенти коледжу мають ширші можливості для формування вмінь та навичок економічної діяльності не лише у професійній сфері, а й у соціально-економічному житті суспільства.

Формування економічної культури молодшого спеціаліста у процесі фахової підготовки – складний, багатогранний процес, під час реалізації якого слід враховувати велику кількість факторів. Такий багатовимірний процес потребує як матеріальних витрат, так і психологічних усіх суб'єктів фахової підготовки. Для досягнення поставленої мети необхідно гнучко реагувати на вимоги економічного життя суспільства. Практичне включення молодих фахівців до тих чи інших видів економічної діяльності та економічних відносин в цілому, як правило, йде врозріз з тим набором знань та умінь, які вони отримали в системі традиційної освіти. Дається взнаки інерційний підхід до формування економічної свідомості людей, що і обумовлює існуючі протиріччя між теоретичними доробками і умовами їх реалізації в педагогічній практиці, стихійним і невпорядкованим характером їх впровадження. Це свідчить про необхідність значного підвищення уваги до проблеми формування економічної культури молодших спеціалістів техніків-електриків у процесі фахової підготовки. Тому процес формування економічної культури молодших спеціалістів техніків-електриків у процесі фахової підготовки повинен відображати різні сторони економічного життя, в тому числі – в комплексі складних системних взаємодій: «Важливо сформувати в майбутніх спеціалістах уявлення про світ, адекватне ринковим принципам організації господарського життя, добитися розуміння його основних закономірностей і взаємозв'язків. Формування в студентів економічної культури проявляється також в усвідомленні себе повноцінним членом суспільства з певними правами й обов'язками» [2].

Формування економічної культури шляхом проведення пошукових досліджень є важливою функцією системи професійної освіти в цілому. Істотним елементом такого пошуку є створення організаційно-виробничої системи, професійного або соціального контексту (ситуації), в якій економічна культура перетворюється в алгоритм дій, спрямованих на економічно виправданий результат. Такий взаємозв'язок відкриває й його зворотній бік: комплексне знання про предмет чи явище, що вивчається, розширює

так звану зону орієнтовних дій для досягнення прогнозованого результату. Суб'єкт дії в даному випадку не лише визначає для себе цілі і завдання, а і формує навички аналізу наявних ресурсів, характеру господарських відносин, економічної безпеки, а також використання наявних умов господарювання в економічній системі в цілому.

Разом з тим, формування економічної культури майбутніх фахівців не може бути успішним без належної матеріальної бази та обладнання навчальних закладів професійної освіти, зокрема, без інформаційно-технічних засобів, як для опрацювання практичних навичок, так і на допомогу викладацькому складу в організації навчальних занять. При вивченні дисциплін економічного циклу необхідно мати доступ у кабінети, обладнані спеціалізованими комп'ютерними програмами, які дозволяють застосовувати отримані знання у практичній діяльності, відпрацьовувати навички у смодельованих ситуаціях, наближених до реальних умов, а також отримувати необхідні нові знання.

Дослідження проблеми формування економічної культури молодших спеціалістів техніків-електриків у процесі фахової підготовки закономірним чином базується на багатовимірному компетентнісному підході. Теорія компетентнісного підходу передбачає, що підготовка сучасного висококваліфікованого фахівця повинна здійснюватися в логіці компетентнісного підходу. Компетентнісний підхід у формуванні культури професійної діяльності майбутнього спеціаліста, – за визначенням Л. В. Єлагіної, – інтегрує культурологічний, аксіологічний, діяльнісний, особистісно-орієнтований підходи та виступає способом якісної підготовки спеціаліста, що передбачає отримання не готових знань, а відстеження умов їх отримання як засвоєних способів діяльності, необхідних в постіндустріальному суспільстві. Вони містять опис нового типу освітнього результату, який не зводиться до простої комбінації відомостей та навичок, а орієнтований на вирішення завдання формування компетенцій (соціокультурних, особистісних, діяльнісних, інформаційних) [3].

За переконанням З. Н. Курлянд, поняття «компетентність» містить не лише когнітивний і операційний складник, але й мотиваційний, етичний, соціальний та поведінковий, які надають йому особистісного характеру відповідно до якостей конкретної людини. Професійна компетентність є багатоаспектною, міждисциплінарною категорією, яка передбачає взаємозв'язок філософських, акмеологічних, психолого-педагогічних, соціологічних та інших складових на теоретико-методологічному і практичному

рівнях. Економічна компетентність як складова економічної культури дозволяє ефективно здійснювати економічну діяльність на основі раціональної економічної свідомості та економічної поведінки. В найбільш загальному плані розуміння компетентності/компетенцій спирається не на змістовий аспект (про що йдеться), а на процесуальний (як). Відповідно до діяльнісної теорії засвоєння соціального досвіду, метою процесу засвоєння соціально-економічної реальності є не набуття знань, а розвиток уміння діяти, використовуючи знання на практиці. Знання при цьому виступають засобом учіння діям [4].

В основу визначення основних критеріїв та рівнів сформованості економічної культури молодших спеціалістів техніків-електриків у процесі фахової підготовки, а також в основу створення системи методів та технологій формування економічної культури нами покладена теорія поетапного формування розумових дій та понять (П. Я. Гальперин, Н. Ф.Талізін та ін.). У рамках даної теорії основною одиницею засвоєння вважають дію з такими незалежними характеристиками і параметрами, які визначають її якість «на виході»: узагальненість, засвоєність, розумність, усвідомленість, міцність та ін. У нашому дослідженні ми використовуємо теорію поетапного формування економічної культури як системи певних розумових дій та понять, відповідно до якої діяльність студентів електротехнічного профілю в рамках комплексного застосування інноваційних педагогічних технологій здійснюється в інтегрованому взаємозв'язку спеціально підібраних дій, що моделюють основні компоненти економічної культури як нової діяльнісної цілісності [5; 6].

Формування економічної культури особистості молодшого спеціаліста техніка-електрика ми передбачаємо з виявлення потреб, мотивів, формування цілей. Такими цілями, зокрема, є: – формування економічних знань; – створення умов для розвитку креативних якостей та самостійних економічних дій; – формування економічно значущих якостей особистості (соціально-економічна активність, потреба у саморозвитку, комунікативність тощо).

Невід'ємною умовою такого процесу є безпосереднє застосування контексту сучасних реалій української економіки. Як стверджує Ф. Г. Ялалов, справжня причина кризи знанієвої парадигми полягає в існуючому сьогодні протиріччі між укладом професійної освіти і сучасним бізнесом. Економіка давно перейшла на ринкові механізми, а професійна освіта, що здійснює підготовку кадрів для ринкової економіки, все ще не стала ринковою. Вона залишається державною за формою, фундаментальною та

академічною за змістом. Тому зміст процесу формування молодших спеціалістів техніків-електриків у процесі фахової підготовки відображає зміни у сфері економіки, культури, наукових досліджень, інформаційних технологій, техніки, ринку праці тощо [7; 8; 9].

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Можна зробити висновок про те, що існуюча система фахової підготовки молодших спеціалістів техніків-електриків не вирішує існуюче протиріччя між об'єктивною потребою суспільства у формуванні належного рівня економічної культури студентів і недостатньою розробленістю фундаментальних основ даного процесу.

Таким чином, в ході проведеного нами аналізу науково-методичної літератури та стану професійно-технічної освіти в Україні встановлено: в системі професійної освіти, і професійно-технічної освіти зокрема, наявні ще принципи труднощі щодо формування економічної культури молодших спеціалістів, які багато в чому пов'язані кризовим фоном політичних, соціальних та економічних реформ, їх складними системними взаємодіями, складністю та недосконалістю нормативно-правової бази у державі. Процеси підвищення рівня економічної культури майбутніх фахівців електротехнічного профілю ускладнюються невисоким рівнем наукової організації навчання та виробничої праці, відсутністю сприятливої атмосфери для творчості та ініціативи; система фахової підготовки майбутніх фахівців електротехнічного профілю не є достатньо адекватно-лабільною стосовно вимог сучасного соціально-економічного розвитку держави у контексті входження її у європейський та світовий простір. Вона не забезпечує молодшим спеціалістам нове сприйняття економічного життя, не підвищує рівень розуміння внутрішніх і зовнішніх економічних проблем, отже – не сприяє підвищенню культурно-економічного рівня життя; формуванню економічної культури молодших спеціалістів сприятимуть оптимізація закладів професійної освіти, активні заходи щодо створення єдиного простору професійної освіти і навчання, використання у процесі фахової підготовки інноваційних педагогічних технологій.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Концепція розвитку економічної освіти в Україні. Освіта України. – 2004. № 6. – С. 4–5.
2. Овакімян Е. Е. Развитие экономической компетентности студентов ВУЗа: Автореферат дисс. ... канд. пед. наук / Е. Е. Овакіян. – Челябинск, 2010. – 24 с.
3. Елагина Л. В. Компетентностная модель профессионального образования. Проектирование и реализация / Л. В. Елагина // Компетентностная

модель профессионального образования: проблемы проектирования и реализации: материалы межрегиональной научно-практической конференции (12 марта 2011 года) / Отв. ред. Н. А. Сергеева – Оренбург: ФГОУ СПО «ОГК». – С. 88–93.

4. Теорія і методика професійної освіти: Навч. посібник / За ред. З. Н. Курлянд. – К.: Знання, 2012. – 390 с.

5. Талызина Н. Ф., Карпов Ю. В. Педагогическая психология. Психодиагностика интеллекта: Учебно-методическое пособие / Н. Ф. Талызина, Ю. В. Карпов. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1987. – 63 с.

6. Гальперин П. Я. Основные результаты исследований по проблеме «формирование умственных действий и понятий»: Доклад на соискание учен. степени д-ра пед. наук (по психологии) по совокупности работ. — М.: Б. И. 1965. – 51 с.

7. Ялалов Ф. Г. Деятельностно-компетентностный подход к практико-ориентированному образованию / Ф. Г. Ялалов // Высшее образование в России: Научно-педагогический журнал Министерства образования и науки РФ. – №1, 2008. – С. 89–93.

8. Ялалов Ф. Г. От многомерных компетенций – к наивысшим достижениям / ф. Г. Ялалов // Интернет-журнал «Эйдос». – № 5. 2011. – URL: <http://eidos.ru/journal/2011/0525-08.htm>

9. Ялалов Ф. Г. Профессиональная многомерность / Ф. Г. Ялалов. – Казань: Центр инновационных технологий, 2013. – 180 с.

REFERENCES

1. *Kontseptsiya rozvitku yekonomichnoї osviti v Ukraini.* (2004). [The concept of economic development in Ukraine]. Kyiv.
2. Ovakimyan, Ye. Ye. (2010). *Razvitiye ekonomicheskoy kompetentnosti studentov VUZa.* [The development of economic competence of university students]. Chelybinsk.
3. Yelagina, L. V. (2011). *Kompetentnostnaya model' professional'nogo obrazovaniya. Proyektirovaniye i realizatsiya.* [Competency model of vocational education. Design and implementation]. Orenburg.
4. *Teoriya i metodika profesynoi osviti.* (2012). [Theory and methodology of professional education]. Kyiv.
5. Talyzina, N. F., Karpov, YU. V. (1987). *Pedagogicheskaya psikhologiya. Psikhodiagnosticska intellekta.* [Pedagogical psychology. Psychodiagnostics of intelligence]. Moscow.
6. Gal'perin, P. YA. (1965). *Osnovnyye rezul'taty issledovaniy po probleme «formirovaniye umstvennykh deystviy i ponyatiy».* [The main results of research on the problem of «the formation of mental actions and concepts»]. Moscow.
7. Yalalov, F. G. (2008). *Deyatel'nostno-kompetentnostnyy podkhod k praktiko-orientirovannomu obrazovaniyu.* [Competency-based approach to practice-oriented education]. Moscow.
8. Yalalov, F. G. (2011) *Ot mnogomernykh kompetensiy – k naivysshim dostizheniyam.* [From multidimensional competences to the highest achievements]. Internet-zhurnal «Eydos». № 5. URL <http://eidos.ru/journal/2011/0525-08.htm>.
9. Yalalov, F. G. (2013) *Professional'naya*

mnogomernost' [Professional multidimensionality]. Kazan.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

ГАРГАУН Наталія Миколаївна – викладач іноземної мови Вінницького коледжу Національного університету харчових технологій.

Наукові інтереси: економічна культура в системі професійно-педагогічної підготовки.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

GARGAUN Natalia Nikolaevna – Teacher of Foreign Language Vinnitsa College of National University of Food Technologies.

Circle of scientific interests: economic culture in the system of vocational training.

Стаття надійшла до редакції 06.11.2019 р.

УДК: 371

DOI: 10.36550/2415-7988.2019.182.41

КОРІНЬ Олена Василівна –

старший викладач кафедри фізики та загальноінженерних дисциплін

ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6472-3406>

e-mail: koren2205@ukr.net

ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ВИКЛАДАННІ ЕЛЕКТРОТЕХНІКИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Сучасний період розвитку нашого суспільства характеризується зростаючою значимістю інформатизації освіти. Одним з пріоритетних напрямків інформатизації інженерно-технічної освіти є застосування нових комп'ютерних технологій при формуванні конкретних професійних компетенцій. Це визначає необхідність використання сучасних інформаційних технологій в навчанні студентів вищих навчальних закладів України.

Ні у кого не викликає сумніву важливість експериментальних досліджень при вивченні електротехніки. Однак організація експериментальних досліджень викликає серйозні труднощі (особливо в теперішній час). Хороша навчальна лабораторія повинна мати сучасне вимірювальне обладнання і кваліфікований персонал, здатний підтримувати його в робочому стані. Якщо навіть для навчального закладу зміст такої лабораторії є в даний час складним завданням, то про рішення такої проблеми індивідуальним користувачем взагалі годі й говорити.

На початку 70-х років найбільш поширеним інструментом в руках розробника була логарифмічна лінійка. Уже в кінці 70-х років вона стала активно витіснятися калькуляторами і мініЕВМ. В середині 80-х років стало очевидно, що на зміну останніх приходять персональні комп'ютери (ПК) з постійно зростаючими обчислювальними потужностями і можливостями. Розвиток програмного забезпечення ПК стосовно аналізу електронних схем йшов як в напрямку розвитку чисельних методів аналізу і алгоритмів розрахунку, так і створення

зручного для користувача інтерфейсу, що дозволяє створити віртуальне середовище для зручності проведення експериментів з широким класом схем (аналогові, цифрові, цифро-аналогові, імпульсні і так далі).

Слід особливо відзначити, що досягнення в області створення призначеного для користувача інтерфейсу ПК настільки вражаючі, що вони істотно змінюють методичний підхід до дослідження схем.

Використання персонального комп'ютера створює прийнятну альтернативу навчальній лабораторії - віртуальну лабораторію, яка є по суті програмою чисельного розрахунку схем з інтерфейсом, що імітує діяльність дослідника в реальній лабораторії [1]. За допомогою чисельних методів розрахунку при високій швидкодії і великому обсязі пам'яті сучасних персональних комп'ютерів можна досліджувати моделі різного ступеня складності, що дуже зручно при навчанні студентів у вищих навчальних закладах. Для цієї мети можна використовувати систему моделювання та аналізу електричних схем Electronics Workbench (EWB).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасний випускник вищого навчального закладу – майбутній технічний професіонал – повинен бути здатним до комплексного застосування знань різних дисциплін у своїй професійній діяльності.

Тому проблема підвищення ефективності професійної компетентності випускників технічних спеціальностей тісно пов'язана з удосконаленням методик вивчення спеціальних дисциплін, у тому числі електротехніки.

Впровадженням інформаційних технологій у методику викладання усіх дисциплін займається кожний викладач, але у